

1 Inleiding in het recht

1.1 Inleiding

Om de samenleving rechtvaardig te ordenen zijn er regels nodig die door de overheid zijn gemaakt. Al die (gedrags)regels bij elkaar noemen we recht. Het is de taak van de overheid om vast te stellen wat in het concrete geval recht is. Eigenrichting, dat wil zeggen het zelf voor rechter spelen, is niet toegestaan.

In de krantenartikelen hierna zie je twee praktijkvoorbeelden van eigenrichting.

Oproep tot burger-arrestaties op de Maasvlakte is een domme zet

De oproep van de brancheorganisatie Vetrion om vrachtwagenchauffeurs in de Rotterdamse haven burgerarrestaties te laten doen, is slecht gevallen bij de collega-organisatie (VERN). De collega-organisatie spreekt van een

‘domme zet’. Chauffeurs kunnen in de problemen komen, omdat ze eigenrichting plegen’.

Bron: [www. AD.nl](http://www.AD.nl), 25 februari 2019, ingezien op 8 maart 2019.

Man mishandelt stalker dochter: poging moord

Een 46-jarige man zonder vast woonadres die twee weken geleden online een 14-jarig meisje lastig zou hebben gevallen, is donderdagmiddag in elkaar geslagen door haar 51-jarige vader uit Helmond. Beiden zijn gearresteerd.

Volgens het Eindhovens Dagblad gaat het om een ex-tbs'er die al eerder meisjes via sociale media heeft lastiggevallen.

Bron: www.telegraaf.nl, 20 januari 2017, ingezien op 21 maart 2018.

1.2 Recht en rechtsbronnen

Hoe komt ons recht tot stand? Ons recht ontstaat uit rechtsbronnen en dat zijn:

1. wetten;
2. verdragen;
3. de jurisprudentie;
4. de gewoonte.

Deze vindplaatsen van het recht noem je dus rechtsbronnen. De rechtsbronnen worden in de volgende subparagrafen uitgelegd.

1.2.1 Wetten

Een wet is een geschreven rechtsregel. Het systematisch opnemen van regels in wetten noem je codificeren. Voorbeelden van wetten zijn: het Burgerlijk Wetboek, de Grondwet, de Faillissementswet, de Handelsnaamwet en het Wetboek van Strafrecht. Je noemt een wet die voor herhaalde toepassing vatbaar is en algemene regels bevat een wet in materiële zin. Wetten worden gemaakt door bijvoorbeeld de gemeenteraad, Provinciale Staten, de regering en de Staten-Generaal (gezamenlijk). De regering wordt gevormd door de Koning en de ministers. De Staten-Generaal bestaan uit de Tweede Kamer en de Eerste Kamer.

Als een wet door de regering en de Staten-Generaal is gemaakt, noem je zo'n wet een wet in formele zin.

Een voorbeeld van een wet in formele zin die tevens een wet in materiële zin is, is het Burgerlijk Wetboek. Deze wet is gemaakt door de regering en de Staten-Generaal en is om die reden een wet in formele zin en de wet is voor herhaalde toepassing vatbaar (= wet in materiële zin). In het Burgerlijk Wetboek (art. 1:33 BW) staat bijvoorbeeld dat het verboden is dat een persoon met twee personen tegelijkertijd getrouwd is. Dit is een algemene regel die voor herhaalde toepassing vatbaar is (= wet in materiële zin).

Wetgever: Regering en Staten-Generaal	Voorbeelden	Toelichting
Maken: Wet in formele zin tevens wet in materiële zin	Burgerlijk Wetboek Wetboek van Strafrecht Algemene wet bestuursrecht	Deze wetten zijn voor herhaalde toepassing vatbaar (en gelden voor iedereen)

Tabel 1.1 Overzicht van voorbeelden van wet in formele zin, tevens wet in materiële zin

Wetgever: Regering en Staten-Generaal	Voorbeelden	Toelichting
Maken: Wet in formele zin niet tevens wet in materiële zin	Begrotingswet Toestemmingswet (voor het in het huwelijk treden van een lid van het Koninklijk Huis)*	Deze wetten bevatten slechts een besluit voor een concreet geval.

* Wanneer een lid van het Koninklijk Huis een huwelijk wil aangaan, moeten de regering en de Staten-Generaal toestemming geven (dus bij wet) wil dit lid aanspraak kunnen houden op eventuele troonopvolging. Een dergelijke toestemmingswet is een wet in formele zin, want de wet is gemaakt door de regering en de Staten-Generaal. Deze wet is geen wet in materiële zin, want de regeling bevat geen algemeen verbindende voorschriften. De wet geldt namelijk alleen voor het koninklijke bruidspaar.

Tabel 1.2 Overzicht van voorbeelden van wet in formele zin, niet tevens wet in materiële zin

Wetgever: Regering Provinciale staten Gemeenteraad	Voorbeelden	Toelichting
Maken: Wetten in materiële zin	Algemene maatregelen van bestuur (= wet gemaakt door regering) Provinciale verordeningen (= wet gemaakt door provinciale staten) Gemeentelijke verordeningen (= wet gemaakt door de gemeenteraad)	Deze wetten zijn niet tevens wet in formele zin omdat deze wetten niet gemaakt worden door de regering en Staten-Generaal gezamenlijk

Tabel 1.3 Overzicht van voorbeelden van wet in materiële zin, niet tevens wet in formele zin

Stelling 1: Een gemeentelijke verordening is een wet in materiële zin.

Deze stelling is:

- a. Juist.
- b. Onjuist.

1.2.2 Verdragen

22

Een verdrag is een internationale overeenkomst tussen twee of meer landen. Een verdrag kan bepalingen bevatten die gericht zijn tot de landen en tot de burgers. Er zijn verdragen die uitsluitend bepalingen bevatten die gericht zijn tot de verdragsluitende landen en daarmee de verdragsluitende landen binden.

Voorbeelden van verdragen zijn: het Verdrag betreffende de Europese Unie (EU-Verdrag), het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen en het Verdrag inzake de rechten van het kind.

Als een verdragsbepaling de burger rechtstreeks bindt, noem je het verdrag self-executing. Het gevolg van verdragen die rechtstreeks werkende regels (self-executing) bevatten, is dat ze de nationale regels (= nationale wetgeving) kunnen beperken of zelfs helemaal opzijzetten. Burgers kunnen direct bij de nationale rechter een beroep doen op een rechtstreeks werkende internationale regel.

Voorbeeld

Als bijvoorbeeld Nederland (= een EU-land) invoerheffingen wil invoeren voor zuivelproducten van andere EU-landen om Nederlandse zuivelproducten te bevoordelen (ze worden dan namelijk goedkoper ten opzichte van andere landen) en dit vastlegt in een nationale wet dan is dat in strijd met de verdragsbepalingen over het vrije verkeer van goederen (= producten) van de Europese Unie. Concreet betekent het dat deze verdragsbepaling rechtstreeks van toepassing is (= self executing) en deze voorrang heeft boven nationale regelgeving. Het heeft in dit geval dus geen zin om invoerheffingen in een nationale wet op te nemen.

In het krantenartikel hierna vind je een voorbeeld uit de praktijk van een rechter die een verkeersboete toetst aan een verdragsbepaling.

Geen verkeersboetes voor diplomaten

Buitenlandse diplomaten die hier verkeersovertredingen begaan, krijgen geen verkeersboete meer. Het Gerechtshof in Arnhem-Leeuwarden heeft in hoger beroep geoordeeld dat buitenlandse diplomaten geen boetes

kunnen worden opgelegd omdat dat in strijd is met het Verdrag van Wenen.

Bron: www.trouw.nl, 9 september 2015, ingezien op 8 maart 2019.

1.2.3 Jurisprudentie

Uitspraken van rechters noem je jurisprudentie. De rechter zal, omdat de wet niet altijd even duidelijk is, de wet moeten uitleggen (interpreteren). Als de rechtbank een uitspraak doet, noem je dit een vonnis. Een uitspraak van het gerechtshof of de Hoge Raad noem je een arrest.

In het volgende voorbeeld zie je hoe de Hoge Raad in een arrest aangeeft of in een bepaalde situatie sprake is van misbruik van recht. In dit voorbeeld liep

een burenruzie zo hoog op, dat de burenen zelfs bij het gerechtshof en de Hoge Raad gingen procederen.

Lentse schutting

Twee buurvrouwen woonachtig in de plaats Lent (mevrouw Driessen en mevrouw Knipping) hadden heel vaak ruzie. De heer Driessen bouwde op de erfscheiding van beide percelen een drie meter hoge schutting. Door deze schutting werd een groot deel van de woonkamer en de keuken van de woning van mevrouw Knipping volledig 'verduisterd'. De eigenaresse van de woning waarvan mevrouw Knipping huurder was, eiste dat de schutting zou worden verwijderd omdat er sprake zou zijn van misbruik van recht. De schutting zou er namelijk alleen op zijn gericht de huurster te plagen. Haar woning werd door de aanwezigheid van de schutting zo goed als onverhuur- en onverkoopbaar.

Het gerechtshof oordeelde dat de schutting alleen maar was opgericht om juist de ruzie met de burenen te voorkomen en dat het niet de bedoeling was geweest om iemand (financieel) nadeel te berokkenen. De Hoge Raad stelde dat het (willen) voorkomen van burenruzies een redelijk belang is en dat de eigenaar om dit doel te bereiken een zeker mate van vrijheid heeft, waardoor je wel zo'n hoge schutting mag bouwen.

In dit voorbeeld van jurisprudentie geeft de Hoge Raad aan dat je als eigenaar dus een bepaalde mate van vrijheid hebt om te handelen ter voorkoming van conflicten. De Hoge Raad weegt, in deze casus, twee belangen tegen elkaar af. Het belang van het voorkomen van een burenruzie weegt in dit geval zwaarder dan het financiële belang van de eigenaar van de woning. De rechtspraak schept op deze manier voortdurend nieuw recht.

24

1.2.4 *Het gewoonterecht*

Gewoonterecht is ongeschreven recht omdat deze regels niet in een wet zijn vastgelegd. Van een gewoonte is sprake als een bepaald gebruik, waarvan de samenleving vindt dat het juridisch gezien zo hoort, een zekere tijd voortduurt. Een voorbeeld van gewoonterecht is bijvoorbeeld de regel dat als een minister geen vertrouwen (meer) heeft van de meerderheid van de Tweede Kamer hij zijn ontslag moet aanbieden. Een dergelijke regel is niet opgenomen in een wet maar berust op het gewoonterecht. Wettelijk is er voor deze minister geen plicht om zijn ontslag aan te bieden, maar deze plicht bestaat dus op grond van de gewoonte in de landelijke politiek.